

Naši košickí mučeníci

(prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.)

Košickí mučeníci ako kanonizovaní katolícki kňazi sú kňazmi Košickej arcidiecézy uctievaní ako vzory, ktoré celé presbytérium spájajú a povzbudzujú vo viere a službe Kristovi. Ich príbehy sú všeobecne známe, no takmer neznámy je ich kult po mučeníckej smrti. Druhý život svätcov je pritom často krát rovnako zaujímavý, povzbudzujúci a inšpirujúci. Pred 400. výročím ich narodenia pre nebo si v štyroch pokračovaniach priblížime ich posmrtný príbeh, osud ich relikvií, kultu tak, ako je zaznamenaný v autentických historických prameňoch,¹ ktoré vznikli počas vyšetrovania ich povesti svätosti a mučeníctva.

Cieľom nasledujúcich úvah je priblížiť to, čo sa v hagiografii nazýva druhý život svätcov, totiž ich úctu, a to nielen priblížením vonkajších udalostí, ktoré sa viažu ku košickým mučeníkom a ktoré sú známe (hoci nie celkom presne), ale aj vnútorných, spirituálnych pohnútok, ktoré boli príčinou a dôvodom úcty veriacich k ich osobám. V neposlednom rade si na príklade košických mučeníkov možno urobiť živý obraz o živote pútnických miest v novovekom Uhorsku a na území Slovenska a vziať si príklad do osobného života, tiež ním možno povzbudiť veriacich, príp. možno nadviazať na viaceré tradície a rozvíjať ich ako odkaz našich košických mučeníkov.

1 Budete mi svedkami (Sk 1,8)

1.1 Ustanovenie Cirkvi

Rímske martyrológium (2004), čiže liturgická kniha, ktorá je oficiálnym zoznamom katolíckych svätých, k 7. septembru (1619) na 15. mieste v poradí tohto dňa uvádza liturgickú spomienku: „V Košiciach v karpatských horách svätých mučeníkov Marka Križina, ostrihomskeho

¹ *Sacra Rituum Congregatione Emo ac Revmo Domino Card. Andrea Steinhuber, Relatore: Strigonien. seu Cassovien. beatificationis seu declarationis Martyrii ven. servorum Dei Marci Crisini, Canonici Strigonien., Stephani Pongraczii et Melchioris Grodeczii, Sacerdotum e Societate Jesu, Cassoviae in odium Fidei ab haereticis interfectorum. Positio Super Martyrio et causa Martyrii, nec non super signis et Miraculis.* Romae : Typis Guerra et Mirri, 1903, 62 s. (ďalej citované ako: *Sacra*); *Strigonien. seu Casovien. beatificationis et canonizationis seu declarationis Martyrii ven. servorum Dei Marci Crisini, Canonici Strigonien., Stephani Pongraczii et Melchioris Grodecz, Sacerdotum e Societate Jesu. Summorum super dubio: An constet de martyrio et causa martyrii, miraculis et signis in casu et ad effectam de quo agitur? Pars prima: Ex Processu Apostolico Strigoniae confecto annis 1863–1864,* [Romae : Typis Guerra et Mirri, 1903], s. 1-371 (ďalej citované ako: *Summorum*); *Pars altera: Ex Processu Ordinario Strigoniae Confecto anno 1855,* [Romae : Typis Guerra et Mirri, 1903], s. 373-465; *Strigonien. seu Cassovien. beatificationis seu declarationis martyrii ven. servorum Dei Marci Crisini, Canonico Strigonien., Stephani Pongracz et Melchioris Grodeczii, Sacerdotum e Societate Jesu, Cassoviae in odium Fidei ab haereticis confectorum. Animadversiones R. P. D. Promotoris Fidei super dubio: An constet de martyrio et causa martyrii, de signis et miraculis in casu et ad effectum, de quo agitur?* [Romae : Typis Guerra et Mirri, 1903], 31 s.; *Strigonien. seu Cassovien. beatificationis seu declarationis martyrii ven. servorum Dei Marci Crisini, Canonico Strigonien., Stephani Pongraczii et Melchioris Grodeczii, Sacerdotum e Societate Jesu, Cassoviae in odium Fidei ab haereticis confectorum. Responsio ad Animadversiones R. P. D. Promotoris Fidei super dubio: An constet de martyrio et causa martyrii, de signis et miraculis in casu et ad effectum, de quo agitur?* [Romae : Typis Guerra et Mirri, 1903], 111 s.; Arcibiskupský archív v Košiciach (AACass), fond Košickí mučeníci.

[AKAI, J. B.]: *Initia Cassoviensis Societatis Jesu. Ab anno MDCL. ad annum circiter MDCXL. honoribus Reverendorum, Dominorum, Neo-doctorum, Cùm In Alma Episcopali Universitate S. J. Cassoviensi, supremâ AA. LL. & Philosophiae Laureâ per R. P. Joa. Bap. Akai è S. J. AA. LL. & Philosophiae Doctorem, ejusdemque Professore emeritum, ac p. i. Seniore ornarentur, a Perillustri Rhetorica Cassoviensi dicata, Anno MDCCXLIII Mense Julio, die.* Cassoviae, Typis Academicis Soc. JESU, [1743], 176 s.

kňaza, Štefana Pongráca a Melichara Grodeckého, kňazov zo Spoločnosti Ježišovej, ktorí sa nenechali donútiť zaprieť katolícku vieru ani pochlebovaním, ani vyhrážkami, ba ani mučením ohňom.“²

Kult svätých patrí k živej tradícii Cirkvi, svedčí o jej životaschopnosti a viere. Venuje sa mu osobitná teologická disciplína hagiografia; je to veda o svätých, blahoslavených, Božích služobníkoch, mučeníkoch a tých, ktorí zomreli v povesti svätosti, kriticky skúma ich život a smrť, samotnú povesť svätosti, čiže živosť záujmu konkrétnych veriacich a spoločenstiev o nich vo viere, že sa môžu prihovoriť (orodovať) u Boha v nebi za prosiacich žijúcich; predmet záujmu je striktno teologický, pretože sa stretáva s udalosťami nadprirodzenej povahy, ktoré sú označované ako znamenia a zázraky, preto vyžaduje kritický viacodborový prístup. Ide o náročnú vedu,³ ktorá má dosah v živote cirkvi, pretože každý svätec má svoje miesto v liturgickom kalendári a je tak každoročne pripomínaný, zvyčajne v deň ich pozemskej smrti, ktorá sa teologicky nazýva *dies natalis pro coelis* (deň narodenia pre nebo).

1.2 Historické okolnosti

Košickí mučeníci sú traja rímskokatolícki kňazi, ktorí pochádzali z rozličných končín strednej Európy. Božím riadením sa ich príbehy spojili v roku 1619 v Košiciach. Ich pozemský život bol ukončený na začiatku tridsaťročnej vojny (1618 – 1648), ktorá vyplavila najhrubšiu ľudskú zlobu a náboženskú nenávisť, o život pripravila značný počet Európanov. Po vypuknutí protihabsburgského povstania českých stavov v decembri 1618 Melichar Grodecký prišiel z Prahy na žiadosť kapitána Ondreja Dóciho do Košíc, kde spolu so Štefanom Pongrácom SJ a Marekom Križinom vykonával kňazskú službu pre cisárskych vojakov a mal zabezpečiť osamostatnenie košickej jezuitskej misie; popritom sa venovali pastorácii nemnohých miestnych katolíkov. Hajdúsi, povstanci sedmohradského protestantského kniežat'a Gabriela Betlena v službách Juraja I. Rákociho, z náboženskej nenávisti týchto troch mužov kruto umučili preto, že sa nechceli zriecť katolíckej viery a vernosti pápežovi. Stalo sa tak v noci z pondelka na utorok zo 6. na 7. septembra 1619. Ich cesta od mučeníckej smrti ku kanonizácii je pozoruhodná z viacerých dôvodov: nebola jediná, trvala niekoľko storočí a skončila kanonizáciou na pôde mesta Košice v nedeľu 2. júla 1995, ktorej predsedal sv. pápež Ján Pavol II. Mnohí sme toho boli svedkami.

² *Martyrologium Romanum ex decreto Sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatum. Editio altera. Typis Vaticanis A.D. MMIV*, s. 501: „Cassoviae in montibus Carpatibus, sanctorum martyrum Marci Crisini, presbyteri Strigoniensis, Stephani Pongracz et Melchioris Grodziecki, presbyterorum e Societate Iesu, qui nec fame nec rotae ignisque tormentis ad abiurandam fidem catholicam adduci potuerunt.“

³ Termín *hagiografia* je častokrát zľahčovaný v tom zmysle, že ide o účelový odbor, ktorý nekriticky kohokoľvek „svätorečí“, akoby existovala „objednávka“, ktorá je naplnená zozbieraním len tých dokumentov, ktoré jej vyhovujú. Takáto predstava je absolútne scestná a dehonestujúca, znižuje vážnosť Cirkvi pred svetskou spoločnosťou. Hagiografia nie je mytológia ani rozprávkárstvo. Kritické skúmanie neprejudikuje automaticky pozitívny záver, práve naopak, hoci výsledky tejto vedy sú vysoko pozitívne, keďže svätí sú vzormi pre žijúcich kresťanov po odobrení pápežom. Súčasťou teologickej objektivity je preskúmanie aj toho, čo sa dialo po smrti Božích služobníkov, aká bola povaha, či intenzita ich kultu, teda ústnej tradície, či už bola zachytená v nejakých dokumentoch, alebo ju dosvedčili očití svedkovia. Pre špecifickosť a chýlostivosť predmetu vznikli kanonizačné predpisy pre prácu historikov, ktoré boli stanovené tisícročnými skúsenosťami Cirkvi, je ich nutné dodržať, aby v každej kauze bolo zodpovedané všetko a rovnakým kritickým spôsobom, pretože svätosť je vrcholný stupeň kresťanskej dokonalosti, ktorého pozemské preskúmanie musí byť rovnako na vysokej úrovni. Kresťania sa vždy zaujímali o tých členov Cirkvi, ktorí žili v ich blízkosti, v ich okolí, na ich území a osobitne ak zomreli ako mučeníci.

1.3 Biogramy troch košických mučeníkov

Svätý **Marek Križin** (Crisinus, Körösi; 1588/9 Križevci, dnes Chorvátsko – 7.9.1619 Košice, dnes Slovensko), katolícky kňaz, ostrihomský metropolitný kanonik. Základné vzdelanie získal v rodisku, 1600 – 1607 študoval v jezuitskom kolégiu vo Viedni, 1607 – 1610 filozofiu na jezuitskej univerzite v Štajerskom Hradci (Graz), 1611 – 1615 teológiu v nemecko-uhorskom kolégiu v Ríme, 1610 magister filozofie a fyziky, 1615 doktor posvätnéj teológie, 1615 ordinovaný, 1615 kazateľ v Križevcoch, 1616 ostrihomský kanonik, od 1616 profesor a riaditeľ kapitulnej školy v Trnave, od 1618 komárňanský arcidekan a správca bývalého benediktínskeho opátstva v Krásnej nad Hornádom (bol to majetok Seminára sv. Štefana v Trnave), v apríli 1619 sa zriekol funkcie správcu majetkov. V júli 1619 si v vykonal exercície v Humennom.

Svätý **Melichar Grodecký** (1584 Tešín/Cieszyn, Sliezske, dnes Poľsko – 7.9.1619 Košice, dnes Slovensko), katolícky kňaz, jezuita. Sv. Ján Sarkander SJ († 17.3.1620 Olomouc) je jeho ujo. Od roku 1595 študoval na jezuitskom kolégiu vo Viedni, vstúpil k jezuitom, 22.5.1603 – 1605 noviciát v Brne, 1605 – 1606 vyučoval v nižších ročníkoch kolégia v Brne, 1607 – 1608 študoval rétoriku v Jindřichovom Hradci, 1609 – 1610 filozofiu, 1610 – 1612 vyučoval gramatiku na kolégiu v Kladsku (Glatz, Kłodzko), 1612 – 1614 študoval teológiu v Prahe, 1614 ordinovaný v kaplnke pražského sirotinca, 1614 – 1618 duchovný správca a riaditeľ domu pre chudobných študentov v Prahe (venoval sa cirkevnej hudbe, vynikol ako dirigent speváckeho zboru pri tunajšom kolégiu), po pražskej defenestrácii vyhostený z Čiech začiatkom júna 1618, potom misionár a kaplán cisárskych vojsk v Košiciach, 16.6.1619 zložil slávnostné sľuby v Humennom, predtým si tu zrejme vykonal exercície.

Svätý **Štefan Pongrác** (1582 Alvinc-Vintul in Jos, Sedmohradsko, dnes Rumunsko – 8.9.1619 Košice, dnes Slovensko), katolícky kňaz, jezuita.⁴ Absolvent jezuitského kolégia v Kluži, 8.7.1602 – 1604 noviciát v Brne, 1604 – 1607 štúdium filozofie v Prahe, 1607 – 1608 v Ľubľane, kde dosiahol titul magistra filozofie, a podľa potreby vyučoval, 1608 – 1611 vyučoval latinčinu a humanitné predmety v Klagenfurte, súčasne bibliotekár 1611 – 1615 štúdium teológie v Štajerskom Hradci, 1615 ordinovaný, 1615 – 1618 maďarský kazateľ v Humennom, 1616 – 1618 aj riaditeľ tamojšej školy, od 1618 na misii v Košiciach, 16.6.1619 zložil slávnostné sľuby v Humennom, predtým si tu zrejme vykonal exercície, potom krátko pôsobil v kaštieli Žigmunda Péčiho (Péchy) v Šariši. Rodičia pôvodne nesúhlasili so vstupom do rehole a voľbou kňazského povolania. Košický protestantský kazateľ (kryptoklavín) Peter Alvinci sa bál jeho horlivosti a brojil proti nemu miestnu mienku.

1.4 Pôvod kultu

Východiskom kultu košických mučeníkov bola povest' mučeníctva, ktorá bola v Uhorsku všeobecne rozšírená a známa od 17. storočia⁵ a vznikla hneď po ich smrti. Z tohto dôvodu sa s ich telesnými pozostatkami vždy zaobchádzalo úctivo, venovala sa im vždy zvláštna starostlivosť a osobitná pozornosť, ktorá bola súčasťou privátneho kultu, ktorý im bol po stáročia preukazovaný tými, ktorí uchovávali telesné ostatky mučeníkov.

Telá mučeníkov boli po zmasakrovaní vhodené do žumpy na kráľovskom pozemku v centre Košíc, kde zahynuli. Neostali tu dlho vďaka pričineniu Žofie Gadóciovej (Gadóczy), vdove po

⁴ *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Pašteka, J. (ed.). Bratislava : Lúč, 2000, s. 421-422, 764-765, 1100-1101; *Biografický lexikón Slovenska III*. Martin : Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, 2007, s. 221; *Biografický lexikón Slovenska V*. Martin : Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, 2013, s. 401; ONDRUŠ, R.: *Blízki Bohu i ľudom. Životopisy svätých a komentáre k cirkevným sviatkom v kalendárnom poradí. Druhé rozšírené vydanie. 2. zväzok: júl – december*. Trnava : Dobrá kniha, 2012, s. 252-258; ďalšie publikácie o košických mučeníkoch vid' nižšie.

⁵ *Summorum*, s. 215.

košickom starostovi, ktorá ich dala vyloviť, očistiť a slušne s kresťanskou úctou pochovať, pričom ich vtedy osobne videla. Po asi pol roku – 16. marca 1620⁶ – hlboko nábožná katolíčka grófká Katarína Pálfiová (Pálffy), vdova po uhorskom palatínovi Žigmundovi Forgáčovi (Forgách), si vyžiadala telá od sedmohradského kniežata Gabriela Betlena a aj ich získala.⁷ Po exhumácii ich dala očistiť od mŕtvolnej špiny. Hlavy boli oddelené od tel, každé telo bolo po vyzdvihnutí z hrobu osobitne zavinené do zamatovej látky a potom boli všetci traja spolu dôstojne pochovaní pod hlavným oltárom⁸ farského Kostola sv. Andreja apoštola v Nižnej Šebastovej⁹ (hoci na to neexistoval rímsky dekrét, ale zrejme si to vyžadovali závažné dobové okolnosti). Tu odpočívali niekoľko rokov (necelých pätnásť, zrejme štrnásť) a potom boli s veľkou úctou prenesené do kostola v Hertníku, kde boli ďalších zopár rokov (niekedy nekriticky uvádzaných až pätnásť). Nie je presne známe, prečo boli telá prevezené do Hertníka, keď Forgáčovci stavali františkánsky kláštor, ktorý bol ideálnym miestom na ich uloženie. Ako najpravdepodobnejší dôvod na prevezenie tel mučeníkov bola neistá doba pre katolíkov, keď kláštor bol neskôr aj reálne niekoľkokrát vylúpený rebelmi. Hertník sa zrejme javil ako bezpečnejšie miesto. Nižná a Vyšná Šebastová i Hertník patrili Forgáčovcom, ktorí boli na začiatku 17. storočia

⁶ *Summorum*, s. 223.

⁷ *Sacra*, b. 41, s. 32-33; *Summorum*, s. 216-217.

⁸ *Summorum*, s. 227.

⁹ Niektoré vezie mylne uvádzajú, že mučeníci boli pochovaní do františkánskeho kláštora v Nižnej Šebastovej, ten však ešte nestál, postavený bol až v rokoch 1634 – 1638; 7. augusta 1634 posvätil základný kameň jágerský biskup Imrich Lóši (Lósy), vtedy tam prišli aj mnísi, 27. augusta 1638 jágerský biskup Juraj Lipai posvätil kostol. FRIDRICH, U.: *Historia seu compendiosa descriptio Provinciae Hungariae ordinis S. P. Francisci, Strictionis Observantiae militantis sub Gloriosissimo titulo Sanctissimi Salvatoris. Cassoviae: Typis Academicis Societatis Jesu, 1759, s. 62; Štátny archív Prešov, fond Františkáni v Nižnej Šebastovej (1634 – 1946), Historia conventus Sebes II (ďalej: HCS II), Titulus II. De origine fundatione, structura consecratione ac ornatu ecclesiae aliisque eam concernentibus, s. 17, inv. č. 2, šk. 1; ďalšie dejiny: <<http://www.niznasebastova.sk/frantiskansky-kostol-najsvatejsieho-mena-jezisa-a-marie>> (cit. 2016-08-08). Výber patrocínií ďalších oltárov v novopostavenom kláštornom kostole bol logický: sv. Štefan Prvomučeník je prototypom kresťanského mučeníka; sv. Andrej bolo patrocínium starého farského kostola, ktorý neskôr zanikol, ale podľa kánonického práva nesmelo zaniknúť patrocínium niekdajšieho farského kostola; sv. František (nahradený v roku 1676 sv. Antonom) bol patrónom františkánov.*

Krušnú situáciu v centre Šariša vystihuje *Pamätnica vydaná z príležitosti posviacky novopostavenej veže, jaskyne Matky Božej a reštaurovaného priečelia kostola v Nižnom Šebeši – 6. júna 1948*, uverejnená na stránke <<http://presov-niznasebastova.fara.sk/index.php/milostivy-obraz>> (cit. 2016-08-08):

„V kostole sa uctieva obraz Matky Božej s malým Ježišom, na ktorom sa stala mimoriadna udalosť. Opisuje ju kronika kláštora pátrov františkánov. V krutých náboženských a bratovražedných bojoch 22. júna 1644 vtrhlo protestantské vojsko povstalcov, najmä kalvínov, do Nižnej Šebastovej a prirodzene najprv do kláštora. Vo svojej zbesilosti pochytili rehoľníkov na čele s vtedajším gvardiánom P. Adalbertom Močarom, vyzliekli ich, bili, mučili a hanobili najpotupnejším spôsobom. Potom ich zatvorili na noc do komory. V tmavej noci sa im podarilo ujsť a skryť v blízkom lese. Len jeden z nich, brat Mikuláš Krmendy, veľmi nábožného a svätého života, zotrúvajúc na modlitbách nestihol ujsť a stal sa mučeníckou obeťou za všetkých. Po vyrabovaní kláštora poblúdení fanatici našli brata Mikuláša. Vyzlečeného v podobe kríža ho uviazali na skriňu a na chrbte mu za živa vyrezali kríž. Hlavu na temene roztkli a potom horiacimi faklami pomaly pálili. Tak ho nemilosrdne a kruto umučili. Po tomto zverstve sa dali do zbíjania a rabovania kostola. Ničili oltáre, potupili obrazy a sochy, povypichujúc im oči, uši a niektoré posekali. Najväčšie z nich vyvliekli ku dverám kostola a kláštora, aby strážili vchod. Keď takto previedli svoje diabolské hanobenie a bohorúhavé dielo skazy, dvaja z nich zbadali, že na stene visí ešte nedotknutý obraz Matky Božej. Nuž rozhodli sa, že aj ten zhanobia. Keďže visel dosť vysoko, prvý z nich vystrelil naň z pušky, no zázračným zásahom sa guľka od obraz odrazila, zasiahla bohorúhača a na mieste ho zabila. Jeho bezbožný druh sa pokúsil dokončiť bezbožné dielo. Vystrelil na obraz a útekem sa chcel zachrániť, aby ho nestihol podobný osud. Len čo vybehol z kostola, padol na schodoch mŕtvy. Tak rýchlo Pán boh vykonal spravodlivý súd nad bezbožnými hanobiteľmi. Obraz oválnej podoby, maľovaný na plátne utrpel dve rany. Jednu na ľavom líci Matky Božej, druhú na čele. Ľud si veľmi obľúbil tento obraz pre časté vyslyšanie modlitieb a obdaroval ho striebornými srdcami a inými ozdobami zhotovenými zo striebra – historickými znakmi vyslyšania na zázračných a milostivých obrazoch v Cirkvi. Zvlášť nábožná šľachtičná Klára Kapiová (Kapy) si uctievala obraz pre mnohé milosti získané na príhovor Matky Božej a dala ho skvostne zarámovať, zaskliť a premiestniť na oltár Najsvätejšej Trojice. Stalo sa to v roku 1754. Pred milostivým obrazom Matky Božej vždy horeli sviece a denne sa tam slúžila sv. omša.“

stále katolíkmí, palatínov brat František bol ostrihomským arcibiskupom. Okolo roku 1612 nechali v týchto lokalitách prestavať kostoly, ktoré uhorský prímás konsekroval.¹⁰ Umiestnenie relikvií do týchto sakrálnych objektov bolo logické nielen z majetkových a patronálnych dôvodov, ale aj preto, lebo išlo o katolícke objekty v širokom okolí, ktoré boli v dobrom stave; svoju úlohu tu zaiste zohrala aj viera patrónov, že sa Boh dávno pred smrťou mučeníkov postaral o miesta ich posmrtnej úschovy.

Výber miestneho nižnošebastovského nového patrocínia „Najsvätejšieho mena Ježiš a Mária“ úzko súvisí nielen s obľúbenosťou vtedy nového a moderného liturgického sviatku, ale súvisí aj s košickými mučeníkmi, ktorí mená Ježiša a Márie vzývali počas martýria, ako to osobitne dosvedčili svedkovia, keď ich počuli z úst Štefana Pongráca v žumpe celú noc až do rána, keď zomrel.¹¹ Strelná modlitba, taká obľúbená v 17. storočí, vzývajúca najsvätejšie mená, pomohla mučeníkom vytrvať až do konca. Zrejme aj forgáčovský výber františkánov, ktorí si tiež osobitne ctili mena Ježiša a Márie, mohol súvisieť s udrzaním tejto nenápadnej tradície známej v prvých rokoch kultu košických mučeníkov.

V tomto období neboli telá košických mučeníkov vystavované verejnosti, ani neboli namalované ich obrazy. Ich hroby boli navštevované individuálne a veriaci ich žiadali o milosti súkromne v modlitbách a niektorí prosebníci boli reálne vyslyšaní, ako o tom svedčia nižšie uvedené svedectvá.

Prvú oficiálnu správu o košických mučeníkov napísal do Ríma generálovi Muciosovi Vitelleschimu SJ 13. novembra 1619 rektor jezuitského kolégia v Humennom Alexander Dobokai (Dobokay) SJ. V liste uviedol: „*Nech Ježiš Kristus, náš Pán, skrze toto ukrutné mučeníctvo dá, aby táto svätá krv sa stala pre Košice a pre celé Uhorsko najúrodnejším semenom katolíckej viery.*“ Uhorský prímás a ostrihomský arcibiskup Peter Pázmaň SJ 23. septembra 1628 informoval pápeža Urbana VIII. o situácii v Uhorsku a košických mučeníkov nazval svätými („*Cum igitur publice toti Regno Hungariae notissimum est, sanctos Martyres istos solo Catholicae Religionis odio trucidatos esse.*“); súčasne uviedol, že telá mučeníkov sa nachádzajú „v súkromnej kaplnke Forgáčovcov“ a on by ich rád umiestnil na čestnom mieste vo svojej katedrále v Ostrihome.¹² Ďalšia relácia nesie dátum 20. januára 1641 a napísali ju ostrihomskí kanonici.¹³ Rovnaké informácie pre Svätú stolicu zaznamenal aj Pázmaňov nástupca arcibiskup Juraj Lipai (Lippay) v roku 1661.¹⁴ Už krátko po smrti mučeníkov sa oficiálnej snahe o povýšenie do slávy oltára chytili ostrihomskí arcibiskupi, nie jágerskí biskupi, na území ktorých zomreli. V Uhorsku (a kontinuálne i v dnešnom Maďarsku) bolo (a je) zvykom, že takého procesy sa konali centrálnne pod autoritou prímasa; aj táto kauza bola zavŕšená pod prímasovou autoritou v mene celej krajiny, hoci v 19. storočí aj z praktických príčin, lebo komisiou zdokumentované zázraky sa udiali na pôde Ostrihomského arcibiskupstva v Trnave.

Je isté, že grófka Katarína Pálfiová († 1640) zabezpečila truhlu, ako aj transport ostatkov do klariského kláštora do Trnavy; tam bola truhla uložená v sakristii.¹⁵ Forgáčovci teda dali vyrobiť cínovú rakvu, ktorú urobili pravdepodobne šarišskí kovotepci (možno z Prešova alebo z Bardejova), do ktorej boli telá mučeníkov uložené. Nevedno prečo, ale zrejme z bezpečnostných dôvodov alebo blížiacej sa grófkinej smrti boli telá mučeníkov v truhle prevezené v roku 1634¹⁶ z Hertníka do Trnavy

¹⁰ AACass, fond Kánonické vizitácie, vol. 18, fasc. 4, 1749A, s. 1-14; 1749B, s. 1-4; vol. 19, fasc. 7, 1775, s. 1.

¹¹ *Summorum*, s. 208.

¹² *Initia Cassoviensis Societatis Jesu*, s. 144-146.

¹³ *Summorum*, s. 219, 233.

¹⁴ *Sacra*, b. 31, s. 25-26; b. 38, s. 31.

¹⁵ *Summorum*, s. 345.

¹⁶ *Summorum*, s. 217. Nie v roku 1635, ako sa uvádza v niektorých prameňoch.

do kláštora klarisiiek, kde bola predstavenou dcéra spomenutej grófky Pálfiovej.¹⁷ Od prinesenia relikvií do Nižnej Šebastovej až po ich odvezenie z Hertníka uplynulo necelých pätnásť rokov, ktoré sa spomínajú aj v prameňoch.¹⁸

U trnavských klarisiiek boli telá mučeníkov uložené až do vlády cisára Jozefa II. (1780 – 1790), ktorý klarisky zrušil v roku 1782.¹⁹ Potom boli premiestnené do uršulínskeho kláštora. Ani o tomto prenose nie sú zachované priame svedectvá. Žiaden verejný kult im ani vtedy nebol vzdávaný, všetka preukazovaná úcta mala súkromnú povahu.²⁰ Z toho vyplýva, že sa nenachádzali pod oltárom ani na ňom, ale nevyučuje to ich umiestnenie v kostole. Aspoň v 19. storočí u uršulínok museli byť umiestnené niekde v kostole na prístupnom mieste, pretože vo svedeckých výpovediach uršulínok sa uvádza, že keď chodili na prijímanie popri ich rakve, počuli zvnútra búchanie; a niekedy sa pri modlitbe vyľakali z klopania, ktoré vychádzalo z truhly, preto vybehli von.

1.5 Podnety na uživotnenie

Deň smrti svätca nazývame dňom narodenia pre nebo. Vtedy sa nad Košicami otvorilo nebo a prijalo hrdinov viery do Božej slávy. Cirkev si to každoročne liturgicky pripomína, pretože liturgický čas je posvätný, je to dotyk s večnosťou. Sväté je aj miesto, kde sa to stalo, lebo sa nestalo miestom zrady a zlyhania, ale hrdinstva a oslávenia Boha. Každý z nás má miesta, kde sa stretol s Bohom, sú to miesta krstu, prvého svätého prijímania, birmovky, povolania, kňazskej vysviacky a určite ďalších udalostí ľudských a kňazských radostí i krížov. Sami sme povolaní byť Kristovými svedkami rovnako ako košickí mučeníci. Byť svedkom znamená vziať kríž, častokrát sa zaprieť, ale bez toho to nejde. Ako prvá nám túto cestu nasledovania Krista ukázala Panna Mária, keď s láskou, ticho a pokorne vzala mŕtve telo svojho Syna do náručia. Sedembolestná je naša národná patrónka a my sme jej synovia.

Košickí mučeníci pochádzali z rozličných krajín Európy, ale ich pozemský príbeh vyvrcholil u nás v Košiciach a krátko predtým v Humennom. Dostali milosť osláviť Krista a prijali ju. Zjednotili sa v láske, viere a nádeji. Je to príklad na budovanie kňazskej jednoty medzi nami. Každý z nás síce žije sám, má svoju farnosť a cirkevnú službu, no tvoríme jednu miestnu cirkev, bez ohľadu na pôvod, materinský jazyk, vzdelanie, postavenie, vek, skúsenosti. Mali by sme si pomáhať a povzbudzovať sa. V Cirkvi medzi kňazmi vždy platil zvyk, že nenapraviteľného hriešnika síce možno odmietnuť, ale kňaza a biskupa nikdy neslobodno odmietnuť. Každý z nás totiž na ceste do neba potrebuje iného kňaza: na spoveď, duchovné vedenie a raz i na pomazanie pred cestou na večnosť. Aj tento príklad nám dali naši košickí mučeníci.

Na mieste smrti košických mučeníkov na Hlavnej ulici v Košiciach stojí dnešný Kostol Najsvätejšej Trojice, postavený ako akademický a jezuitský, po zrušení jezuitov a krátkej kráľovskej správe ho už vyše dvesto rokov spravujú premonštráti. Na priečelí priliehajúceho kláštora sa vedľa seba nachádzajú pamätne tabule mučeníkom i Betlenovi, obetiam i agresorom. Sú to paradoxy dejín, s akými sa stretávame bežne v osobnom živote i v pastorácii: Dobro i zlo vedľa seba. Sami si volíme, sami si vyberáme. I jedna i druhá strana príbehu sa jasne rozhodla a vybrala si nielen svoje miesto v dejinách sveta, ale i večnosti. Skutočným Pánom života a večnosti je len Kristus, ktorý vstal z mŕtvych, len on je Cesta, Pravda a Život (*Jn 14,6*). A my sme jeho svedkami.

¹⁷ *Summorum*, s. 214.

¹⁸ *Summorum*, s. 230.

¹⁹ *Summorum*, s. 206, 209, 219.

²⁰ *Summorum*, s. 206-207.

Forgáčovci ostali verný Katolíckej cirkvi aj počas silnej reformácie a napriek politickej nepriazni sa vzorne starali o kostoly, v ktorých mali patronátne právo. Viacerí rodinní príslušníci sa stali kňazmi, biskupmi, mníškami. Tým si Boh pripravoval cestu aj preto, aby ostatky košických mučeníkov boli vždy na dôstojnom a bezpečnom mieste. Aj my sme správcami kostolov a ľudských duší. Platí tu biblické, že jeden seje, ďalší polieva a iný žne (por. *IKor* 3,6). My nepoznáme zámery, ktoré má s nami Boh, tie neraz dajú zmysel až na konci života, niekedy až po stáročiach, preto treba byť trpezlivý (porov. *Zjv* 13,10). Ak čokoľvek robíme na Božiu slávu (porov. *Kol* 3,23), Boh to požehná. A ako strom prinesie ovocie až po rokoch čakania, ako človek potrebuje celú generáciu, aby vyrástol a dozrel, tak je to aj s Božou vinicou (porov. *Jn* 15,1-15). A my sme nástrojom v Božích rukách.

Sv. Štefan Pongrác zomrel ako posledný už 8. septembra na úsvite sviatku Narodenia Panny Márie. Teologicky od tejto, určite nie náhodnej súvislosti možno odvodzovať, že bol mariánskym ctiteľom. Práca v mariánskych družinách patrila k významným prvkom jezuitskej a katolíckej formácie svojej doby. Mariánska spiritualita patrí k identite katolíckeho kňaza, Cirkev odporúča dennú modlitbu posvätného ruženca. Rád sa ho modlím? Na Pongrácovom príbehu vidno, že ho na prahu večnosti čakala práve Panna Mária.

Pongrác posledné chvíle pozemského života vzýval mená Ježiša a Márie. Bola to bežná strelná modlitba raného novoveku. Zrejme preto kláštorný kostol v Nižnej Šebastovej dostal rovnaké patrocínium: ako pamäť na košických mučeníkov. V tomto zmysle je to prvý kostol vôbec, ktorý bol postavený, resp. zasvätený ich pamiatke. Aj my máme svoje meno, každý človek má svoje meno, Boh si nás povolal po mene, každého z nás veľmi dobre poznal skôr, ako sme prišli na svet. To nás privádza k tomu, že košickí mučeníci nás učia aj Božej, aj ľudskej dôstojnosti, úcte k sebe navzájom. Ak vzývame Božie mená s vierou, aj nám raz bude povedané: „M., vojdí do radosti svojho Pána“ (*Mt* 25,21.23).

2. Staršie obdobie kultu košických mučeníkov

2.1 Všetko sa začalo v Košiciach

Košice boli miestom, kde sa traja mučeníci – teologicky vzaté – narodili pre nebo. Nevieme presne, na ktorom mieste boli pochovaní (či to bol riadny cintorín, napr. pri farskom Kostole svätej Alžbety, alebo to bolo iné miesto, ale z kontextu svedectiev možno predpokladať pochovanie do zeme). Po pol roku začiatkom jari 1620 boli exhumovaní¹ a prevezení na forgáčovské majetky v Šarišskej župe. Aj keď ich posmrtný pobyt v meste Košice bol krátky, existovalo tu miesto ich martýria, ktoré nebolo možné premiestniť. Pozemok, na ktorom zahynuli, patrila kráľovi. Po príchode jezuitov do Košíc na ňom bola zriadená jezuitská misia, aj keď stabilitu získala až v roku 1657, keď jágerský biskup Benedikt Kišdi (Kisdy) zriadil v meste univerzitu, ktorú o tri roky neskôr potvrdil zlatou bulou panovník. V polovici 17. storočia v meste ešte nebola priaznivá situácia pre takú významnú vzdelávaciu inštitúciu, preto pozemok pre ňu daroval kráľ, ktorý bol katolíkom a súčasne hlavný garant práv Katolíckej cirkvi v krajine. Jezuiti toto miesto práve preto, že bolo posvätené mučeníckou obetou, považovali za posvätné a hlásili sa k tradícii skropenej krvou martýrov.² Na tomto mieste neskôr postavili univerzitný kostol.

Kanonizačná kauza sa viedla vždy ako jediný prípad trojice martýrov, a to od osudnej noci ich vraždy až po blahorečenie a svätorečenie. Kvôli pohnutým časom naplneným povstaniami (do Satmárskeho mieru, 1711) a po zrušení jezuitov (1773) sa oficiálny kanonizačný proces začal až v 19. storočí, úradne ho v marci a apríli 1855 otvoril prímás Ján kardinál Scitovský, ktorý nepochyboval o ich mučeníctve ani svätosti, nádejal sa: „*Ak oni traja nie sú mučeníci, kto nimi môže byť v budúcnosti?*“ Arcibiskup veril, že čoskoro sa duchovne povzbudí celá uhorská krajina, keď kult mučeníkov bude verejne priznaný a že pritiahne aj vlašných kresťanov, pretože Uhorsko prechádzalo sekularizáciou. Pápež Pius IX. vydal 30. augusta 1860 remisionálne a kompulzoriálne listiny, aby bola preskúmaná autenticita mučeníckej smrti a zhromaždené všetky svedectvá.³ Osobitne boli zozbierané svedectvá o zázrakoch a znameniach na podporenie teologickej svätosti mučeníkov. Diecézna fáza prebiehala v Ostrihome v rokoch 1863 – 1864.⁴ Rímska fáza procesu bola ukončená až 14. septembra 1900.⁵

2.2 Preduršulínske obdobie kultu

V kulte košických mučeníkov sú najmenej známe, resp. neznáme udalosti priamo spojené s kanonizačným procesom. Keďže išlo o mučeníkov, k beatifikácii sa zázrak nevyžadoval, ale prítomnosť a frekvencia zázrakov pútala pozornosť teologickej komisie. Tvorili teológovia, ktorí kládli veľkú vážnosť lekárske svedectvám, ktoré boli niekoľkokrát a potvrdené viacerými lekármi, pretože zázraky sa týkali uzdravení. V diecéznej fáze procesu sa nenachádzali osobitní znalci na históriu, pretože teológovia (kňazi) mali klasické teologické vzdelanie, súčasťou ktorého boli aj cirkevné dejiny, ktoré boli prednášané ako

¹ *Summorum*, s. 221.

² *Initia Cassoviensis Societatis Jesu*, s. 5-6.

³ *Sacra*, b. 32, s. 26; b. 94, s. 62.

⁴ *Summorum I*, s. 1.

⁵ *Sacra*, b. 95, s. 62.

teologická disciplína a ich význam bol rovnako dôležitý ako pri dogmatickej teológii, morálnej teológii, kánonickom práve, ríte a kazateľstve.

Prvé znamenie, ktoré je spomínané v kauze košických mučeníkov, sa viaže na noci nasledujúce bezprostredne po vražde: z oltára v kráľovskej kaplnke, na ktorom slúžili omše a pri ktorej sa začalo ich martyrium, a z latríny, do ktorej vhodili ich telá, vychádzalo v noci jasné svetlo, ktoré pozorovali aj heretici; tento jas bolo vídať ešte aj v Hertníku (možno predpokladať, že aj v Nižnej Šebastovej), kým tam boli uložené ich telá.⁶ Rímska komisia tento jav skúmala, samozrejme, že očité svedectvá nebolo možné dohľadať pre odstup storočí, ale všeobecné rozšírenie tohto znamenia v dokumentoch viedlo komisiu k záveru, že ide o pravdivé znamenie. Zvláštna, priamo zdokumentovaná udalosť, ktorej bol pripísaný nadprirodzený pôvod, sa stala v noci 4. októbra 1634 u klarisiek v Trnave. Najprv mníška Teogénia a potom aj sestra Beatrix videli za oknami svojich ciel košických mučeníkov obkolesených lúčmi svetla a počuli pri tom koncertnú hudbu.⁷

Prvý známy zázrak sa viaže na sr. Žofiu Partingerovú, klarisku v Trnave, ktorá bola dlhé roky veľmi chorá, mala bolesti, chodila skrčená o palici. V nádeji na uzdravenie sa modlila k mučeníkom pred ich ostatkami, ktoré vtedy uchovávali práve klarisky. Bola uzdravená a až do smrti nepotrebovala žiadnu opornú bakoľu.⁸ V roku 1638 od narodenia krívdjúca sestra Žofia sa modlila nad rakvou mučeníkov a po hodine modlitieb bola úplne zdravá.⁹ V tom istom dome žila aj mníška Terézia Bihariová (Bihary), ktorá mala na obidvoch nohách nejaké patologické výrastky a na stehne nevyliciteľnú otvorenú ranu a nedokázala jej pomôcť žiadna liečba. Sr. Žofia Partingerová ju svojím príkladom povzbudila, aby prosila košických mučeníkov o pomoc odriekaním modlitieb pri relikviách. Po niekoľkých dňoch modlitieb bola uzdravená v roku 1653.¹⁰ V roku 1658 mníška Pelágia Szentgahiová (Szentgahy) bola ochrnutá a obidve ruky mala vykrútené do strán. Ani jej nepomáhala nijaká liečba. Okrem modlitieb jej prikladali na ruky a telo kosti mučeníkov a bola uzdravená, obnovil sa jej nervový systém a narovnali pokrivené ruky.¹¹ V tom istom roku sestra Praxeda bola vyliečená z dny. Priložením rúk na truhlu vyzdravela aj sestra Viktória. V tom istom roku 1658 mníšky Jakuba a Viktória počuli v sakristii, kde bola uložená rakva, akoby hlas kazateľov a videli blýskavé svetlo vchádzajúce do truhly, tiež počuli výrazný rachot; okolo truhly bola akoby brána, ktorú abatiša kľúčom odomkla a práve vtedy začuli hlas. V roku 1658 chceli truhlu ukradnúť zlodeji (cínová rakva vyzerala ako striebro), ktorí keď začuli zvnútra lomoz a hluk, preľakli sa a ušli. V roku 1668 mala mníška Dorota veľmi ukrutné črevné problémy a po pobožkaní truhly bola uzdravená.¹² V roku 1678 mníška Kolumba mala vážnu chorobu zadnej časti panvy a bolesti kolien; po dotyku truhly ozdravela. V roku 1689 panna Judita Magdaléna nemohla dýchať ani ústami ani nosom; s voskovicou sa priblížila k truhle a prosila o uzdravenie a podľa svedectiev bola vyslyšaná. V tom istom roku istá žena priniesla voskovú sviecu k truhle Božích služobníkov, aby jej dcérke Barbore prestala horúčka a bola vyslyšaná. V roku 1690 istá mníška bola už v smrteľnej agónii, keď bola po

⁶ *Sacra*, b. 37, s. 30; *Summorum*, s. 244.

⁷ *Summorum*, s. 344.

⁸ *Sacra*, b. 42, s. 33.

⁹ *Summorum*, s. 344-345.

¹⁰ *Sacra*, b. 43, s. 33-34.

¹¹ *Sacra*, b. 44, s. 34.

¹² *Summorum*, s. 345.

prosbe k mučeníkom vrátená do života. V roku 1691 mníška Kristína darovala mučeníkom voskovicu a bola uzdravená z choroby hrdla. V roku 1692 mníška Františka bola uzdravená z choroby hlavy a iná mníška Kornélia od iných bolestí, keď pri truhle mučeníkom obetovali voskovice ako votívny dar.¹³ Všetky tieto svedectvá pochádzali od klarisiek a v roku 1784 sa ako svedectvá dostali do ostrihomskeho arcibiskupského archívu,¹⁴ odkiaľ boli vyzdvihnuté v 19. storočí. Vyšetrojúca komisia svedectvo klasických mníšok prijala, pretože išlo o dôveryhodné osoby, náhlych a nevysvetliteľných uzdravení bolo veľa a všetky matky a sestry verili, že sa tak stalo na príhovor košických mučeníkov.

2.3 Podnety na uživotnenie

Svedectvá dnešnej časti príbehu košických mučeníkov ukazujú, ako žili pútnické miesta u nás v minulosti a čo sa na nich dialo: boli spojené s Božím milosrdenstvom, ktoré sa prejavovalo hlbokou vierou, modlitbou, znameniami a zázrakmi. Viera je z počutia (*Rim* 10,17) a o sile príhovoru mučeníkov si veriaci laici i mníšky, zasvätené osoby i jednoduchí ľudia rozprávali medzi sebou. V tejto fáze sa o klére mlčí. Kňazi boli len svedkami týchto udalostí, ktoré zapisovali, aby sa nezabudlo, nielen na to, ako košickí mučeníci zasiahli do ich životov, ale i akú vieru mali miestni veriaci. Tí z vďaky prinášali votívne dary: voskové sviece a strieborné pliešky s vyobrazením uzdravených častí ľudského tela. Na pútnických miestach vo svete sa tak deje dodnes. Modliť sa možno kdekoľvek a kedykoľvek, ale Boh si vyvolil osobitné miesta, kde sa viac prejavuje jeho milosrdenstvo. Takým miestom bol Jeruzalem, pútnické miesta, milostivé obrazy, hroby svätých, relikvie. Kňaz nie je sudca, ktorý by mal rozhodnúť o autenticite Božej prítomnosti, ale má byť duchovným otcom, sprievodcom duší na ceste k Bohu (porov. *Lk* 17,10). Nepohrdame niekedy svätými miestami a vierou jednoduchých ľudí? Keď Židia vyšetrovali Petra a ostatných, Gamaliel veľmi rozumne povedal, že ohlasovanie Krista nemožno apoštolom absolútne zakázať, aby sa neocitli v boji proti živému Bohu (porov. *Sk* 5,38-39). Akí sme my Boží služobníci: pokorní, či pyšní? Sprevádzame duše, ako to robil napr. Rafael, alebo im nechceme poslúžiť („Non serviam“), lebo sme ich už odsúdili (porov. *Mt* 7,1; *Lk* 6,37; *IKor* 4,5).

Ľudia z dnešného príbehu nám ukazujú, ako sa dá komunikovať so svätými, že oni reálne pomáhajú, ak máme vieru a prosíme o ich príhovor u Boha. Aj oni komunikujú s nami. Svätí chcú byť našimi priateľmi. Mostom medzi nimi a nami je viera. Každý z nás má svojich nebeských patrónov. Modlíme s ak nim, komunikujeme s nimi, sme spolu priatelia? Svätí nám veľmi chcú pomáhať a keď zas mi poukážeme na ich veľkosť, príklad, vieru, oni to veľmi radi vrátia.

Ako katolíci veríme, že náhoda neexistuje. Naposledy svätý Ján Pavol II. v knihe *Vstaňte, podme!*¹⁵ opisuje, že každé miesto či dátumy spojené so svätcami majú svoj hlboký zmysel, len treba otvoriť oči viery, srdca a rozjímať nad tým, čo sa deje, prečo teraz, tu a takto? To všetko sú miesta, kde sa nebo dotýka nášho pozemského sveta. Ako duchovné osoby by sme v tom mali byť doma a učiť čítať znamenia čias, znamenia života. Lebo nič nie je náhoda.

¹³ *Summorum*, s. 346.

¹⁴ *Summorum*, s. 344.

¹⁵ Ján Pavol II.: *Vstaňte, podme!* Trnava : SSV, 2004, s. 15.

3. Mladšie obdobie kultu Košických mučeníkov

3.1 Kritický prístup ku kauze

V kauze sa podarilo zhromaždiť mnoho svedkov, ktorí sa viazali k trnavskému uršulínskemu kláštore, ale po kritickom prehodnotení boli teologickou komisiou vybraté len dôveryhodné a nespochybniteľné svedectvá, ktoré sa opierali o takých svedkov z cirkevného alebo svetského prostredia, ktorí boli kriticky mysliaci; rovnako sa postupovalo, ak existovalo niekoľko nezávislých svedkov jedného zázračného uzdravenia; tradovaných zázrakov z počutia bolo známych viacero, ale pre proces boli vyselektované len tie svedectvá, ktoré bolo možné potvrdiť priamymi a dôveryhodnými svedkami.¹ Aj keď pri Košických mučeníkoch spočiatku existovala len povest' mučeníctva, znamenia a zázraky ju rozšírili o povest' svätosti.²

3.2 Uršulínske obdobie kultu

Ku košickým mučeníkom sa viažu niekoľké znamenia a zázraky v uršulínskom kláštore, resp. kostole. Jedným zo znamení bol hrmot (lat. *strepitus*; lomoz, šum, buchot, tlkot). Ten podľa svedkov vychádzal z hrobu, resp. truhly mučeníkov, kdekôľvek sa nachádzali po smrti, čo potvrdzovala nielen stará ústna tradícia viažuca sa k mučeníkom, ale aj niekoľké rehoľné sestry uršulínky. Na základe ich svedectiev možno konštatovať, že sa tak nedialo vždy, ale len niekedy. Podľa tradície bol tlkot občasný a slabší a najmenej raz veľmi silný. Počas procesu v 19. storočí vypovedali dve mníšky, matka Uršula a matka Nepomucena, že desať rokov predtým, keď bola celá komunita matiek a novíciek zhromaždená spolu na omši, počas svätého prijímania neočakávane bolo počuť silnú ranu v rakve. Jedna sestra kľáčala blízko rakvy a začula klepnutie, jej suseda spozornela a tiež sa pozrela tým smerom. Nasledovalo druhé buchnutie, ktoré bolo silnejšie. Susedná novicka zvrešťala od ľaku a utekala od hrobu. Tretie buchnutie bolo najsilnejšie, to už sa veľmi vyľakali všetky prítomné matky i novicky, od strachu sa im roztriasli kolena a báli sa. Iná svedkyňa matka Nepomucena sa priznala, že predtým sa modlila túto modlitbu: „Moji milovaní traja svätí, ak je to Božia vôľa, darujte život tejto mníške.“ A hneď potom nasledovali tie tri rany, čo ju síce tiež vyľakalo, ale aj naplnilo radosťou. Keď ale ostrihomský kanonik Homohy v arcibiskupovom mene šetril celú záležitosť v roku 1853, počet úderov udávali všetky sestry rovnaký, ale rozdiely boli v časovom odstupe úderov, pretože jedna sestra tvrdila, že medzi prvým a druhým úderom sa pomodlila ruženec. Matka Marianna vypovedala, že keď sa raz so sestrou Petronillou modlila, jasne počuli v rakve silné praskanie. Matka Mária Katarína vypovedala, že raz sa modlila ako veľmi chorá takto: „Drahí svätí, vy môžete, ak chcete, preto musíte vypočuť mňa nemocnú: Teraz nemám čas modliť sa dlho na tomto mieste, ale neskoršie modlitby vykonám. Dajte mi znamenie, ak ma počujete.“ A v tej chvíli počula hluk, čo ju potešilo. Vyšetrovateľ skonštatoval, že kedykoľvek sa sestry modlili najmä za chorých a pýtali znamenie, vždy ho dostali. Aj laická sestra Alexia vypovedala, že keď bola domovníčkou a bola sa pomodliť pri hrobe, tiež počula počas modlitby k mučeníkom klopanie, čo ju tak vyľakalo, že hneď vybehla na chodbu. Hluk z hrobu počula aj laická sestra Floriána. Najčastejšie počuli klopanie v rakve matka Sapientia a matka Nepomucena.³ Všetky tieto svedectvá boli považované za dôveryhodné, lebo pochádzali od Bohu zasvätených osôb⁴ a po vyhodnotení im bol pripísaný nadprirodzený pôvod.⁵

¹ Porov. *Sacra*, b. 40, s. 32; b. 45-46, s. 34-35.

² *Sacra*, b. 45, s. 34-35.

³ *Sacra*, b. 47, s. 36-38.

⁴ *Sacra*, b. 48, s. 38-39.

⁵ *Sacra*, b. 51-53, s. 39-40.

Okrem rehoľných osôb sa zázraky udiali aj na laikoch, ktorí prišli k mučeníkom ako prosebníci zvonku. Tak bola vyprosená smrť pre postihnutého chlapca. V roku 1862 istá matka nechala v kláštore svoje dieťa, pretože malo znetvorený výzor: malo strašne veľkú hlavu akoby troch ľudských hláv v jeho veku. Vysoké čelo veľmi vystupovalo a meralo štvrt metra, podľa svedkov to bol nepríjemný pohľad a nikto neveril v jeho šťastný život. Matka ho priniesla pred troch mučeníkov s prosbou, aby mu Boh buď daroval život, alebo aby si ho z tohto života zobral. Dieťa bolo sestrami položené na hrob mučeníkov za modlitieb a v prítomnosti matky. Podľa svedectiev ho sem matka priniesla v náručí, domov odišlo po svojich, ale len čo prekročilo prah domu, dieťa odpadlo a zomrelo.⁶ V roku 1863 o tomto zázraku vydali svedectvo traja očití svedkovia (uršulínky matka Jozefa, matka Marianna, matka Mária Katarína).⁷ Podľa záznamov sa mu hlava znormalizovala, dieťa odišlo zdravé a živé, hoci zomrelo. Vyšetrovacia komisia zázrak uznala, lebo sa reálne stal a osobitne komentovala bezprostredné úmrtie ako milosť, ktorá bola odpoveďou na druhú časť modlitby jeho rodnej matky.⁸

Ďalší zázrak sa týkal dieťaťa, ktoré bolo na príhovor mučeníkov vyliečené z kŕčov. Istá miestna žena priniesla do uršulínskeho kláštora ročné dieťa, ktoré bolo ešte kojené a trpelo kŕčmi a bolo veľmi vychudnuté. Matka sa išla vyplakať k hrobu mučeníkov, kam ju priviedli sestry uršulínky. Počas modlitby sa dievčatko javilo ešte viac choré a dostalo sa do agónie ako pred smrťou, ale po chvíľke sa jeho stav náhle natoľko zmenil k dobrému, že už nikdy neupadlo do kŕčov.⁹ Svedkami v procese boli matka Nepomucena, matka Marianna a matka Mária Katarína.¹⁰ Uzdravenie nastalo náhle a bez farmakologickej liečby.¹¹ Podľa posúdenia lekárov bola diagnóza dieťaťa smrteľná.¹²

Nasledujúci zázrak sa týkal chlapca, ktorý bol uzdravený z tuberkulózy pľúc. Štvorročný Trnavčan Gustáv Thinagl mal od narodenia rozličné problémy s dýchaním. Aj keď sa ho lekári snažili liečiť, nemoc prerástla do pokročilého štádia, zvnútra vyplúval hnisavú krv. Sám prišiel k hrobu mučeníkov aj s matkou, ktorá prosila uršulínky o modlitby, aby chlapec dostal silu v smrteľnom zápase; matka totiž počula, že v kláštore sú telá mučeníkov, kde sa možno pomodliť a vyprosiť si potrebné milosti. Prítomný bol aj chlapcov otec a podľa teologického zhodnotenia u nich existovala dôvera (*fiducia*) v pomoc mučeníkov. Gustáv náhle pocítil úľavu, čoskoro sa celkom zrehabilitoval a tešil sa pevnému zdraviu.¹³ Chlapcova matka (predavačka) vypovedala: „Pred štrnástimi rokmi som mala chorého Gustáva, mal len štyri roky, keď dostal tuberkulózu pľúc, ktorú lekári označili za zhubnú.“ Otec vypovedal: „Ďalej bol môj syn vychudnutý, lekári už ani nedúfali, prestali ho liečiť, pretože choroba pľúc pokročila do gangrénových škvŕn a choroba trvala štyri roky.“¹⁴ V čase svedeckej výpovede mal Gustáv 18 rokov a bol zdravý.¹⁵

Účastníčkou zázraku sa stala aj matka Salezia, ktorá mala ťažký zápal pľúc a súčasne astmu a na orodovanie mučeníkov bola vytrhnutá z istej smrti. Salezia sa snažila žiť vzorne a mala povesť svätej Kristovej panny. V trnavskom uršulínskom kláštore vážne ochorela na spomenuté nemoce. Zbožne sa pripravovala na smrť a naplno odovzdala sa do Božej vôle, čo jej aj odporúčal ošetrujúci lekár Hubert. No keď sa v nej ozvala nádej na život, s pomocou

⁶ *Sacra*, b. 54, s. 41.

⁷ *Sacra*, b. 56-58, s. 41-42.

⁸ *Sacra*, b. 59, s. 42-43.

⁹ *Sacra*, b. 60, s. 43; b. 64, s. 45.

¹⁰ *Sacra*, b. 61, s. 43.

¹¹ *Sacra*, b. 63, s. 44-45.

¹² *Sacra*, b. 64, s. 45.

¹³ *Sacra*, b. 65, s. 46; b. 67, s. 47.

¹⁴ *Sacra*, b. 66, s. 46-47.

¹⁵ *Sacra*, b. 68, s. 47.

matky Marianny zišla z kláštora do kostola k truhle poprosiť mučeníkov o orodovanie. Modlila sa k nim o pomoc, ktorú pocítila okamžite, pretože hneď bola uzdravená a jej zdravie bolo pevné. Sám doktor Hubert vypovedal: „Pred mnohými rokmi som sa staral o sestru Saleziu, ktorá mala zápal pľúc a pridruženú astmu. Jej choroba bola veľmi vážna a vyhliadky boli len na smrť.“ Iní ju tiež považovali kvôli chorobe za mŕtvu. V beatifikačnom procese vypovedal aj kňaz Jozef Homoki: „Počul som od mníšok, u ktorých som spovedníkom, o rozličných zázračných uzdraveniach, špeciálne o matke Salezii.“¹⁶ Matka Sapiencia nazývala mučeníkov „moji krajanovia“ a keď ochorela Salezia, predniesla im túto strašnú prosbu: „Nebudem sa ja k vám viac modliť, ak sprostredkujete smrť pre moju Saleziu.“ Chorá sestra sa zakrátko potom vyzdravela. Matka Nepomucena sa modlila: „Moji milovaní traja svätí, ak to je Božia vôľa, darujete život tejto sestre.“ Aj tu nastalo uzdravenie čoskoro. Ošetrojúci lekár povedal: „Toto sa nestalo mojou pomocou, ale Božou.“¹⁷ Keď matka Marianna zašla matku Saleziu pozrieť do jej izbičky po návrate z kostola, počula od uzdravenej mníšky: „Teraz som na tom omnoho lepšie, mohla by som aj skákať.“¹⁸

Zázrak sa stal aj laickej sestre Xavérii, ktorá bola náhle uzdravená v nebezpečenstve smrti. Xavéria bola chorľavá asi rok a v posledných dňoch nemoci vyplávala krv a trpela hroznými kŕčmi. Podľa spovedníkovho svedectva agónia trvala tri dni a v kláštore sa už chystali na jej pohreb. V noci, keď sa už priblížila chvíľa smrti, a privolaný lekár Nadenič (Nadenitsch) a chirurg Walz už nedávali žiadnu ľudskú nádej na uzdravenie, všetci očakávali už len smrť („Uzdravenie nie je možné, musí umrieť, ak ju Boh nechce uzdraviť.“), uzhodli sa sestry, že jej budú venovať osobitnú pozornosť. Sestra Xavéria posluhovala matke Floriáne, ktorá ju začula prosiť, aby ju ešte naposledy zaviedla k mučeníkom na modlitbu, lebo sama nevládze. Tam sa modlila a len čo modlitby dokončila, začula z rakvy hrmot. Matka Floriána vtedy pocítila veľkú útechu.¹⁹ Xavéria sa modlila takto: „Drahí svätí, vy môžete, ak chcete, musíte pomôcť mne chorej: teraz nemám čas na dlhšiu modlitbu, ale neskôr prednesiem svoje modlitby. Dajte mi znamenie, ak ma počujete.“²⁰ Potom skutočne počula hrkot a bola vyslyšaná. Keď sa konalo úradné vyšetrowanie, od udalosti uplynulo sedem rokov a sestra Xavéria bola stále zdravá a spokojne vykonávala svoju službu v kláštore.²¹

Posledný úradný zaznamenaný zázrak sa týkal chlapca, ktorý bol fyzicky pokrivený chorobou a nachádzal sa v nebezpečenstve smrti a na príhovor mučeníkov bol uzdravený. Jedenásťročný chlapec Vojtech Nadenič (Nadenitsch) bol telesne aj mentálne postihnutý a dostal zápal mozgu. Jeho matka prišla pred Veľkou nocou v roku 1859 k uršulínkam s prosbou, aby sa za jej chorého syna modlili. Urobili to pri ostatkoch Košických mučeníkov a hneď potom bol uzdravený. Aj v tomto prípade sa lekári zhodli na tom, že jeho stav bol vážny a smrteľný. Nedokázal mu pomôcť ani jeho otec, ktorý bol mestský lekár.²² Zmena stavu síce nastala náhle, ale celková rekonvalescencia trvala týždeň a po chorobe nebolo ani stopy.²³ Modlitby pred telami mučeníkov chorému odporúčal jeho spolužiak zo školy. Podľa lekárskeho kolégia vyliečenie nebolo možné vysvetliť prirodzenou cestou.²⁴

Úcta ku Košickým mučeníkom nemala len spomenutú ľudovú rovinu, ale mala svoje miesto aj u uhorskej inteligencie, bola chránená v historickej pamäti. Od smrti mučeníkov až

¹⁶ *Sacra*, b. 70-72, s. 49-51.

¹⁷ *Sacra*, b. 73, s. 51-52.

¹⁸ *Sacra*, b. 75, s. 52-53.

¹⁹ *Sacra*, b. 76-77, s. 53-54.

²⁰ *Sacra*, b. 78, s. 54-55; b. 82, s. 56.

²¹ *Sacra*, b. 79, s. 55.

²² *Sacra*, b. 85, s. 57-58.

²³ *Sacra*, b. 86, s. 58; b. 90, s. 60.

²⁴ *Sacra*, b. 91-92, s. 60-61.

do konania diecéznej fázy procesu bolo zozbieraných 125 titulov kníh vydaných nielen v Uhorsku, ale aj v iných krajoch habsburskej monarchie a v susedných krajinách, ale aj v Nizozemsku, Grécku²⁵ a bolo preskúmaných mnoho archívov.²⁶ Výpovede všetkých kníh písali o Košických mučeníkoch s úctou, hodnotili ich smrť ako nespravodlivú a mučenícku, neskoršie diela spomínali aj povest' svätosti.

3.3 Podnety na uživotnenie

Svedectvá matiek a sestier uršulínok z Trnavy najvýraznejšie prispeli k záveru, že košickí mučeníci sú skutoční svätci, ktorí majú byť vyzdvihnutí na oltár, pretože na ich príhovor sa diali zázračné uzdravenia. Neudialo sa tak nerozumne, ale kriticky (*IKor* 4,5). Na jednej strane tu vidíme, že zasvätený život musí stáť na hlbokej a pevnej viere, na druhej strane má prinášať povzbudivé ovocie (porov. *Mt* 7,16; 12,33; *Lk* 6,44; *Flp* 4,17). Viera v spoločenstvo svätých je súčasť katolicity. Na druhej strane treba zostať súdnym a kritickým človekom. V kauze boli vylúčené nepravdepodobné a mýtické príbehy. Ale tie, ktoré boli podložené rozumnou argumentáciou a svedectvom, boli zaznamenané a dodnes sú na povzbudenie.

Vzdelávanie patrí ku kňazskej formácii nielen pred vysviackou, ale i po nej. Poznanie Písma a Tradície je poznávaním vlastnej identity, kľúčom k duchovnému životu, cez ktorý možno autenticky kázať o Kristovi, pretože ho nielen poznáme, ale aj žijeme. Ako kňazi stojíme medzi ľuďmi a Kristom, prihovárame sa za ľudí u Boha a sprostredkujeme im Božiu milosť. Ak to vieme a môžeme, naše povolanie nemá spočívať len v modlitbe, ale aj praktickej pomoci. Nie sme kňazmi pre seba, ale pre Boha a iných ľudí (porov. *Rim* 14,7-10), čo znamená, že máme slúžiť. A kto iným poslúži v duchovných záležitostiach, ak nie kňaz, ak nie ja?

Množstvo prípadov uzdravenia na príhovor Košických mučeníkov vypovedá o ich starostlivosti o zdravie tela, ale aj duše, pretože ak je človek fyzicky zdravý, bude aj duchovne disponovaný na to, aby svojím životom oslávil a vebil Boha. Na druhej strane je choroba, staroba, problém tým, čo voláme krížom. Kristus z kríža nezostúpil, hoci ho pokúšali (porov. *Mk* 15,30; *Mt* 27,40). Panna Mária pod krížom nekričala na celý svet, čo to spravil jej Synovi. To je príklad pre nás, že kríž je miestom preverenia opravdivosti našej viery, kresťanstva, povolania. Ak trpel Boží Syn, prečo by sme nemali my? Ak kríž prijmeme pokorne ako Kristus – baránok, ktorý onemel (porov. *Sk* 8,32), čiže bez reptania a pochybovania, môžeme sa s ním spojiť, mysticky sa zblížiť, očistiť sa od vlastnej vôle, sebeckta, predstáv, ktoré ľudsky môžu byť krásne a šľachetné, no nie Božie. V živote je nadostač kríža, aby sme ho využili na spojenie sa s Kristom.

²⁵ *Summorum*, s. 348-353, 371.

²⁶ *Summorum*, s. 354-370.